29-4-99

'నాటో' మేటిక్ విధ్వంసం ఎన్నాళ్ళు?

బాలగోపాల్

కాలచక్రం గుండ్రంగా తిరిగి మళ్లీమళ్లీ మొదటికే వస్తుందన్న భావన ఆధునిక ఆలోచనా రీతులకు నచ్చదుగానీ అప్పుడప్పుడు అట్లా జరుగుతూ ఉంటుంది.

'కొసావో పరిణామాలు' దీనికొక ఉదాహరణ. ఒక్క కొసావో పరిణామాలే కాదు, మొత్తంగా యుగోస్లావియా పరిణామాలే దీనికొక ఉదాహరణ అని చెప్పుకోవచ్చు.

దేశాల మధ్య సమస్యల పరిష్కారానికి యుద్ధం ఒక అనాగరికమైన సాధనం అన్న ఆలోచనతో 20వ శతాబ్దం మొదలయిందని చెప్పవచ్చు. దాని ఫలితంగానే లీగ్ ఆఫ్ నేషన్స్, ఆ తరువాత ఐక్యరాజ్యసమితి ఏర్పడ్డాయి. ఇప్పుడు కండబలంగల కొన్ని దేశాలు బలప్రయోగంతో అంతర్జాతీయ సమస్యలను పరిష్కరిస్తాయనీ, అదే వాటికి సరైన పరిష్కార మార్గమనీ బిల్‌క్లింటన్, టోనీ బ్లెయిర్‌ల వంటి నాయకులు చేస్తున్న ప్రతిపాదనతో ఈ శతాబ్దం ముగుస్తున్నది.

నాటోద్వారా కొసావో సమస్య సందర్భంగా యుగోస్లావియాలో అమలవుతున్న ఈ సూత్రాన్ని రష్యా వ్యతిరేకిస్తున్న మాట సత్యమే. కానీ అందులో చారిత్రక విలువల పట్ల గౌరవంకన్నా, 'స్లావ్' జాతి అభిమానమే ఎక్కువ. రష్యాలో ఈ జాత్యభిమానం ఎంత దూరం పోయిందంటే బోస్నియాలోనూ, ఇప్పుడు కోసోవాలోనూ అల్పజాతీయులపైన సెర్బియన్లు పాల్పడిన దారుణమైన హింసను మరిచిపోయి, రష్యా యుగోస్లావియాలు ఒక సమాఖ్యలో ఏకం కావాలని రష్యా కమ్యూనిస్టు పార్టీతో సహా దాదాపు అన్ని పార్టీలూ ఆ దేశంలో ఉవ్విళ్లూరుతున్నాయట. గుండ్రంగా తిరిగిన కాలచక్రానికి ఇదికూడా ఒక ఉదాహరణే. నాజీల హింసాకాండ ఫలితంగా జాతి దురహంకారాన్ని తీవ్రంగా ద్వేషించడం ఈ శతాబ్దమే నేర్పింది. ఆ దురహంకారాన్ని చాలా సాహసంతో ఎదుర్కొన్న వారిలో రష్యన్లు, యుగోస్లావియన్లు ముఖ్యులు. కానీ శతాబ్ది అంతానికి హిట్లర్‌ను తలపునకు తెస్తున్నవాడు యుగోస్లావ్ నాయకుడు మిలోసెవిచ్. అతని నేతృత్వంలోని యుగోస్లావియాతో కలిసిపోవాలని ఆరాటపడతున్న తోటి స్లావ్ జాతీయులు రష్యన్లు.

గత శతాబ్దంలో యూరప్‌లో రెండుదేశాల మధ్య సమస్య తలెత్తినా ఒక దేశ పాలకులు విజృంభించి ఇరుగుపొరుగుకు ప్రమాదకరంగా తయారయినా (లేదా తమ రాజ్యంలోని పొరుగు జాతీయులపైన అణచివేతకు పాల్పడినా) యూరోపియన్ దేశాలు రెండు కూటములుగా విడిపోయి యుద్ధం చేసుకునేవి. ఒక్క యూరప్‌లోనే కాదు, ప్రపంచమంతటా ఇదే జరిగింది. యుద్ధ సాంకేతిక నైపుణ్యం పెరిగేకొద్దీ ఇది విపరీతమైన మారణకాండకు దారితీసింది. పాశ్చాత్యులు 1914—1919 కాలంలో జరిగిన మొదటి ప్రపంచయుద్ధంలో ఈ విషయాన్ని గ్రహించారు. అంతర్జాతీయ సమస్యల పరిష్కారానికి వేరేమార్గం వెతకాలని భావించారు.

ప్రయోజనాలను అనుసరించి దేశాలు కూటములుగా విడిపోయి మంచిచెడులతో నిమిత్తం లేకుండా యుద్ధాలు చేసుకునే పద్ధతి వల్ల జరిగేది నైతికంగానూ, భౌతికంగానూ ధ్వంసమేనని గుర్తించారు. అన్ని దేశాలూ సభ్యులుగా ఉన్న కూటమిని ఏర్పాటు చేసుకుని సమస్యల పరిష్కారానికి కొన్ని నియమాలనూ, పద్ధతులను పెట్టుకొని వాటికి కట్టుబడి నడుచుకోవడం నాగరికత అనిపించుకుంటుందని గుర్తించారు. లీగ్ ఆఫ్ నేషన్స్ ఈ ఆదర్శంనుంచే పుట్టింది.

అయితే మళ్లీ తీవ్రమైన సమస్యలు వచ్చేసరికి ఆ సంస్థ తట్టుకోలేకపోయింది. ఆ సంస్థనూ, అది చూపించే పరిష్కార మార్గాలనూ పక్కనపెట్టి దేశాలు మళ్లీ బలప్రయోగానికే ఆశ్రయించాయి. ఈసారి నిజంగానే ప్రపంచ యుద్ధం అనదగ్గ యుద్ధం —రెండవ ప్రపంచయుద్ధం— జరిగింది. విపరీతమైన విధ్వంసాన్ని ప్రపంచ ప్రజలకు రుచి చూపించింది. రాబోయే యుద్ధాల విధ్వంసన శక్తికి సూచికగా హిరోషిమా, నాగసాకీల అణువిస్ఫోటంతో అది ముగిసింది.

పాలకుల సంగతి ఎట్లా ఉన్నా యుద్ధం పట్ల వ్యతిరేకత సమాజంలో బలంగా నెలకొంది. లీగ్ ఆఫ్ నేషన్స్ కంటే సమర్థవంతమైన అంతర్జాతీయ సమస్యల పరిష్కర యంత్రాంగాన్ని నెలకొల్పాలన్న కాంక్ష బలంగా ముందుకొచ్చింది. దాని ఫలితం ఐక్యరాజ్యసమితి.

యాభై సంవత్సరాల తరువాత ఐక్యరాజ్యసమితి పతనం అంచును చేరుకుంది. దాని గురించి బాధపడే వాళ్లు కూడా కనబడడం లేదు. ఒకనాడు ఇటువంటి విషయాల గురించి ఆలోచించగల నాయకులు ఒకదేశంలో కాకపోతే ఒకదేశంలోనయినా ఉండేవారు. వర్తమానాన్ని మానవ నాగరికతా స్రవంతిలో ఒక ఘట్టంగా గుర్తించి నాగరికత పెంపుదల గురించి ఆలోచించే వాతావరణం ఒక మేరకైనా ఉండేది. ఇప్పుడు గ్రామ ముఠా నాయకుల స్థాయి మనుషులు దేశాలను ఏలుతున్నారు. వాళ్ల చేతులలో మాత్రం అపారమైన విధ్వంసక శక్తి ఉంది. ప్రపంచాన్ని ఒకసారి కాదు, అనేకసార్లు ధ్వంసం చేయగల శక్తి ఉంది. దానినుంచి పుట్టే అహంకారమూ వారి ఆలోచనలలో ఉంది.

ఈ శక్తి అత్యధికంగా ఉన్న అమెరికా ఐక్యరాజ్యసమితిని బహిరంగంగానే తృణీకరిస్తున్నది. సద్దాంహుస్సేన్ విషయంలోనయినా, మిలోసెవిచ్ విషయంలోనయినా ఐక్యరాజ్యసమితి మూలసూత్రాలననుసరించి ప్రపంచ దేశాలను ఒక్కతాటిమీద నిలబెట్టి ఆ ఇద్దరు నియంతలు సృష్టిస్తున్న సమస్యలను ఎదుర్కొనడానికి వ్యూహరచన చేయడం అమెరికాకు వృధా అనిపించింది. సైనిక దాడులు జరిపి, బాంబులు వేసి విధ్వంసం సృష్టించి వారిద్దరినీ అదుపులోకి తెచ్చే బలప్రయోగ సామర్థ్యం తన దగ్గరుండగా, శాంతియుత పరిష్కారానికి పెద్దపీటవేసే ఐక్యరాజ్యసమితి విధాన నియమాలను అనుసరించడం దండగ అని బిల్‌క్లింటన్ అభిప్రాయపడ్డాడు. ఇరాక్‌పైన మొదటి సారి ఐక్యరాజ్యసమితి చేతనే దాడి చేయించాడు. శాంతియుత పరిష్కార మార్గాల అన్వేషణలో భాగంగా ఏర్పడిన ఐక్యరాజ్య సమితి చేతనే యుద్ధం చేయించడంలో గల చారిత్రక అనౌచిత్యం బిల్‌క్లింటన్ వంటి థర్డ్‌గ్రేడ్ రాజకీయ వేత్తలకు అర్థం కావడం కష్టమనుకోండి. ఆ తరువాత ఐక్యరాజ్యసమితితో ప్రమేయం లేకుండా ఇంగ్లండ్‌ను కలుపుకుని ఇరాక్‌పైన దాడి చేశారు. 'తప్పు తప్పు' అని చిన్నపిల్లల ఆకతాయిచేష్టలను జవసత్వాలుడిగిన ముసలివాళ్లు నిస్సహాయంగా వారించినట్టుగా వారించడం తప్ప ఐక్యరాజ్యసమితి ఏమీ చేయలేకపోయింది. బిల్‌క్లింటన్‌కు టోనీబ్లెయిర్ తోడుకావడం వామపక్షవాదులందరినీ తలదించుకునేటట్టు చేసింది. ఎందుకంటే బ్రిటిష్ రాజకీయాలలో టోనీబ్లెయిర్ ఒకప్పుడు తీవ్ర వామపక్షవాది.

యుగోస్లావియా దగ్గరకొచ్చేసరికి బిల్‌క్లింటన్‌కు నాటో గుర్తుకొచ్చింది. సోవియట్ రష్యా బతికి ఉన్న రోజులలో సోవియట్ వ్యతిరేక ఉమ్మడి కూటమి సైనిక శక్తిగా నాటో ఉనికిలోకి వచ్చింది. నాటో శక్తులు రేపోమాపో తమపైన దాడి చేయబోతాయన్న ప్రచారం సోవియట్ కూటమి తరచు చేసేది. అదెప్పుడూ జరగలేదుగానీ, సోవియట్ రష్యా అంతరించిపోయిన తరువాత నాటో ప్రకటిత అవసరం తొలగిపోయిన తరువాత ప్రపంచంలో మిగిలిపోయిన ఏకైక పోలీసుకు నాటో కాల్బలంగా ఉపయోగపడింది. ఈ శతాబ్దపు తొలి సంవత్సరాలలో లీగ్ ఆఫ్ నేషన్స్ ఆవిర్భావానికి నాందిగా అంతర్జాతీయ సమస్యల పరిష్కారంలో బలప్రయోగం పాత్ర గురించి, శాంతి సామరస్యాల పాత్ర గురించి, ఎదుగుతున్న భౌతిక నాగరికత తోపాటు ఎదగవలసి ఉన్న రాజకీయ నాగరికత గురించి ఇవే దేశాలలో తత్వవేత్తలూ, సాహిత్యకారులూ, రాజకీయవేత్తలూ చేసిన చర్చనొకసారి గుర్తు తెచ్చుకుంటే ఈ చారిత్ర తిరోగమనం చాలా వికృతంగా తోచకమానదు.

నిజమే, సద్దాంహుస్సేన్ గానీ, మిలోసెవిచ్ గానీ నాగరికులు కారు. ఏ నాగరికతా విలువలను ప్రమాణంగా పెట్టుకుని బిల్‌క్లింటన్‌నూ, టోనీబ్లెయిర్‌నూ విమర్శిస్తున్నామో, ఆ విలువలకు వారిద్దరూ చాలాదూరం. కానీ వారిని ఎదుర్కొనడానికి అమెరికా ఎంచుకున్న మార్గం వారికంటే ఏమైనా నాగరికమైనదా అనేది ప్రశ్న. వారినుండి నాగరికతను కాపాడతామని ఉరికి ముందుకొస్తున్న అమెరికా, ఇంగ్లండ్ దేశాల నాయకులకు మరీ ఆ ఇద్దరంత క్రూరంగా ఉండాల్సిన అవసరం లేదు కాబట్టి వారికంటె నాగరికంగా కనిపిస్తున్నారుగానీ నిజంగా వారికంటె వీరేమైనా మెరుగయిన మనుషులా అనేదికూడా ఒక ప్రశ్నే.

అమెరికా వ్యూహం ఫలితాన్ని ఇవ్వకపోవడానికి ఇది కూడా ఒక కారణమే. తన చేతికింద ఏ రోజు అయినా అరడజను నియంతలకు ఆశ్రయం ఇచ్చే అమెరికాకు సద్దాంహుస్సేన్‌ను గానీ, మిలోసెవిచ్‌ను గానీ నియంతలు అంటూ శిక్షించడానికి బయలుదేరే నైతిక అర్హత లేదనేది ఇప్పుడు విశ్వవ్యాప్తంగా గుర్తింపు పొందిన విషయం. ఈ సత్యం ఇరాక్‌లోనూ, యుగోస్లావియాలోనూ ఆ ఇద్దరు నియంతలకూ సానుభూతిని పెంచింది. రౌడీ అయిన కొడుకును పోలీసులు తంతే అప్పటివరకు వాడిని రౌడీ అని తిట్టిపోసిన తల్లిదండ్రులు సైతం 'మా వాడొక్కడే ఈ ఊరిలో రౌడీయా? ఎంతమంది రౌడీలతో పోలీసులు లాలూచీ పడడంలేదు?' అంటూ ఆవేశపడినట్లు.

ఇరాక్ సంగతి ఎక్కువ తెలియదుగానీ, యుగోస్లావియాలో మిలోసెవిచ్ జాత్యహంకార రాజకీయాలను వ్యతిరేకించేవాళ్లు చాలామందే ఉన్నారు. వాళ్లంతా ఇప్పుడు (నాటో దాడుల అనంతరం) మిలోసెవిచ్‌తో తమకున్న విభేదాలు మరిచిపోయి అతని వెనుక సమీకృతమవుతున్నారు. బహుశా ఇరాక్‌లో కూడా ఇదే వాస్తవమై ఉంటుంది.

ఎందుకంటే ఈ నియంతలిద్దరినీ అధికారం నుంచి తొలగించే హక్కును ఆ దేశాల ప్రజల చేతినుంచి అమెరికా తీసేసుకుంది. వాళ్లను అధికారంనుండి తొలగించడం తన తక్షణ లక్ష్యమని బహిరంగంగానే ప్రకటించింది. ఆత్మగౌరవం ఉన్న ప్రజలెవ్వరికైనా ఇది కోపం తెప్పించకతప్పదు. ఆ ప్రజల సార్వభౌమత్వంలో తాను జోక్యం చేసుకుంటున్నదన్న స్పృహ అమెరికాకు లేదు. ఆమాత్రం సున్నితత్వానికి అమెరికా పాలకుల ఆలోచనలలో తావు లేదు.

నిజానికి దేశాల సార్వభౌమత్వానికి హాని కలిగించకుండా అంతర్జాతీయ వివాదాల పరిష్కారంకోసం కృషి చేయాలన్నది ఐక్యరాజ్యసమితి లక్ష్యాలలో ఒకటి. ఆ కృషిలో ఐక్యరాజ్యసమితి పెద్దగా విజయం సాధించకున్నప్పటికీ అంతర్జాతీయ రాజకీయాలలో ఇది కాంక్షించదగ్గ సూత్రం. ఎందుకంటే దేశాల సార్వభౌమత్వమంటే సారాంశంలో ప్రజల సార్వభౌమత్వమే. దేశాన్ని మంచివాళ్లు పరిపాలించాలా, చెడ్డవాళ్లు పరిపాలించాలా, దుర్మార్గులు అధికారంలోకి వస్తే వాళ్లను ఏ విధంగా తొలగించాలి అనేవి ఆ దేశాల ప్రజలకే వదలివేయవలసిన విషయాలు. ఇది 'ప్రజలు' అనే భావనకు అద్భుతమైన లక్షణాలను, ఊహాజనితమైన విజ్ఞతను ఆపాదించడం కోసం అంటున్నది కాదు. అయితే ప్రజాస్వామ్యం వేరొకరకంగా ఉండజాలదని గుర్తించడం అవసరం. అమెరికా పాలకులకు తెలిసిన మంచి ఎంత అనేది అటుంచి, దానిని ఇతర దేశాల ప్రజలపైన బలప్రయోగంతో రుద్దాలని చూడడం సహించరాని అహంకారం. అంతర్జాతీయ సంబంధాలలో ప్రజాస్వామ్య విలువలను కొంతమేరకయినా నిలబెట్టడంకోసం ఈ శతాబ్దంలో జరిగిన ప్రయత్నాలన్నీ చివరికి ఇక్కడికి చేరుకోవడం చాలా బాధాకరమైన విషయం.

టిటో నిర్మించతలపెట్టిన యుగోస్లావియా చివరికి మిలోసెవిచ్ బ్రాండు సెర్బియన్ జాత్యహంకారానికీ బోస్నియా, కొసావో ఊచకోతలకూ దారితీయడం అంతే బాధాకరమైన విషయం. స్టాలిన్‌తో టిటో విభేదించడం వల్ల అతని రాజకీయ కృషి భారతదేశంలో వామపక్షవాదులకు సైతం పెద్దగా తెలియదు. కానీ నిజానికి సోవియట్ రష్యాకంటె జాతి సమస్యను నిజాయితీగా పరిష్కరించడానికి యుగోస్లావియాలో మెరుగైన ప్రయత్నం జరిగింది. టిటో బతికి ఉండగా అది విజయవంతమయినట్టే తోచింది. కానీ ఎంతమాత్రం కాలేదనీ, పరిష్కారమైనట్టు కనిపించిన యుగోస్లావ్ జాతి సమస్య వెనుక భయంకరమైన విద్వేషం మిగిలి ఉందని ఇప్పుడు అర్థం అవుతున్నది. సామాజిక సమస్యలు ఏ మేరకయితే ప్రజాస్వామికంగా పరిష్కారమవుతాయో ఆ మేరకే అవి నిజంగా పరిష్కారమవుతాయనీ, 'మంచివాళ్ల' ఏకపార్టీ నియంతృత్వంలో జరిగిన [illegible]భ్రమ కల్పించే పరిష్కారం సమస్యలను దా[illegible]పెట్టడానికి మాత్రమే పనికొస్తుందనీ యుగోస్లావియా దయనీయ చరిత్రనుంచి మనం గ్రహించగలిగితే మిలోసెవిచ్ వల్లకూడా కొంత మేలు జరిగినట్టే.

ఈ లోపల ప్రపంచం ముందున్న సమస్య— అంతర్జాతీయ రాజకీయాలను అమెరికా పెత్తనంనుంచి కాపాడి ప్రజాస్వామిక సూత్రాల ప్రాతిపదికమీద ఏ విధంగా నిలబెట్టాలనేది. అంతదూరం పోలేకపోయినా, కనీసం అంతర్జాతీయ సమస్యల నాగరిక పరిష్కారంకోసం ఒక యంత్రాంగాన్ని రూపొందించాలని ఈ శతాబ్దంలో మొదలుపెట్టి పాక్షికంగా మాత్రమే సఫలమైన ప్రయోగానికి గోరీ కట్టడానికి అమెరికా చేస్తున్న ప్రయత్నంనుంచి నాగరికతను ఏ విధంగా కాపాడాలనే సమస్యనయితే ప్రపంచం ఎదుర్కొని పరిష్కరించుకోవలసిందే.

ప్రయోజనాలను అనుసరించి దేశాలు కూటములుగా విడిపోయి మంచిచెడులతో నిమిత్తం లేకుండా యుద్ధాలు చేసుకునే పద్ధతి వల్ల జరిగేది నైతికంగానూ, భౌతికంగానూ ధ్వంసమేనని గుర్తించారు. అన్ని దేశాలూ సభ్యులుగా ఉన్న కూటమిని ఏర్పాటు చేసుకుని సమస్యల పరిష్కారానికి కొన్ని నియమాలనూ, పద్ధతులను పెట్టుకొని వాటికి కట్టుబడి నడుచుకోవడం నాగరికత అనిపించుకుంటుందని గుర్తించారు. లీగ్ ఆఫ్ నేషన్స్ ఈ ఆదర్శంనుంచే పుట్టింది.